

МІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра психології і туризму

КУРСОВА РОБОТА

на тему: Формування мотивації навчальної діяльності у підлітків

Студентки 3-го курсу групи СОа 16-20

педагогічного факультету

Спеціальності 014 Середня освіта

Іщенко Ірини Сергіївни

Науковий керівник: д. психол. н.,

професор Бондаренко О.Ф.

кафедра психології і туризму

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____ Оцінка ЄКТС: _____

Члени комісії:

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	4
1.1 Сутність понять «мотив», «мотивація» у психологічній науці	4
1.2 Психологічні особливості мотивації навчальної діяльності в підлітковому віці	8
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ	11
2.1 Методика та хід проведення дослідження	11
2.2 Аналіз результатів дослідження	11
ВИСНОВОК	18
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	20
РЕЗЮМЕ	22
ДОДАТКИ	23
ВИСНОВОК	25

ВСТУП

Сучасна освітня парадигма в Україні надає великого значення формуванню цілісної, розвиненої особистості.

Подальший розвиток ця ідея знайшла в концепції «Нової української школи», яка відповідає вимогам до школи. випускник як розвинена особистість, визначає громадянина, інноватора, здатного навчатися впродовж життя [4].

Актуальність. У таких умовах центральною ідеєю освіти стає пріоритет соціально-мотиваційних чинників та загальнолюдських цінностей, методологічна переорієнтація освіти на особистості, до забезпечення активної пізнавальної позиції. У зв'язку з цим особливого значення набуває процес формування мотиваційної сфери особистості школярів-підлітків. Це пов'язано з тим, що у підлітків формується нова система світогляду, змінюється система цінностей. , вибрати стратегію поведінки з дорослими, однолітками, вчителями, нарешті ч. формує ставлення до навчання. Водночас недостатньо відкритою залишається проблема сфери мотивації сучасних підлітків та психологічного забезпечення їх навчання.

Проблема мотивації є актуальною як у вітчизняній, так і в зарубіжній психології. З одного боку, це відбувається тому, що потреба втілення психологічних досліджень у практику, доступ до реальної поведінки людини, до її регулювання потребує сьогодні знання закономірностей людської поведінки, особливо мотивацій та їх реалізації. З іншого боку, назріла потреба розкрити зв'язки між внутрішніми спонукальними схильностями людини до діяльності, зумовленими соціальною детермінацією її психіки.

Розвиток навчальної мотивації в шкільному віці можна без перебільшення назвати однією з центральних проблем сучасної соціально значущої школи. Їх актуальність визначається оновленням змісту освіти, постановкою завдань формування в школярів способів самостійного здобуття знань і пізнавальних інтересів, здійсненням патріотичного, трудового і морального виховання школярів у єдності, активної життєвої позиції в них, впровадженням загальної обов'язкової середньої освіти. Соціальним замовленням нашого шкільного суспільства сьогодні є підвищення якості навчання та виховання, позбавлення формалізму в оцінюванні результатів праці вчителя та учнів. [28]

В основу дослідження покладено: загальні підходи до дослідження мотиваційної сфери особистості, подані в працях М. Алексеєвої, Б. Ананьєва, В. Асєєва, Л. Божович, В. Вілюнаса, Г. Костюка, С. Максименка та ін.; концептуальні положення щодо формування мотивації учіння через організацію діяльності, які викладено в роботах П. Гальперіна, В. Давидова, С. Занюка, Н. Талізінної, Д. Ельконіна та ін.; основні підходи до дослідження проблеми формування мотиваційної сфери підлітка (Л. Божович, І. Булах, Л. Виготський, З. Карпенко, О. Лютак, В. Москалець, Г. Федоришин та ін.).

Об'єкт дослідження: особливості формування мотивації навчальної діяльності у підлітків

Предмет дослідження: мотивація навчальної діяльності у підлітків

Метою дослідження є теоретичне дослідження структури мотиваційної сфери навчання підлітків та особливостей її формування.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз і розкрити особливості реальних підходів до вивчення мотиваційної сфери навчання підлітків.

2. Уточнити зміст складових мотивації навчання підлітків з урахуванням їхніх вікових особливостей.

3. Обґрунтувати психологічні умови формування мотиваційної сфери навчання учнів підліткового віку

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку літератури, який включає 22 джерела.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІСІ

1.1 Сутність понять «мотив», «мотивація» у психологічній науці

У психологічній літературі існує багато різних трактувань терміна мотивація. Одні стосуються історії вивчення цієї проблеми, інші відображають відмінності концептуальних підходів різних авторів чи наукових шкіл. Для розуміння специфіки творчої мотивації важливим є співвідношення понять мотивація і мотив.

В одних концепціях мотивація розглядається як більш широке поняття, в інших — як вужче поняття мотиву. Неоднозначність поняття мотивації відбивається на спробах класифікації мотиваційних феноменів. Розрізняють зовнішню і внутрішню, динамічну і змістову, актуальну і потенційну, диспозиційну і ситуативну, дефіцитну і екзистенціальну, позитивну і негативну, вроджену і набуту мотивацію. І це далеко не повний список. Поняття мотивації в зарубіжній та вітчизняній психології має свою історію. [4; 22; 27;]

Розвиток теорій мотивації за кордоном відбувався у двох основних напрямках. У першому мотиви і мотивація розглядалися як ситуативні інваріанти поведінки людини. Другий підхід передбачає розуміння мотивів і імпульсів як стійких тенденцій особистості, що регулюють поведінку відносно незалежно від ситуації. Звісно, існує й третій підхід, який об'єднує дослідників, які так чи інакше намагалися знайти компроміс між цими двома окресленими полюсами. Звичайно, можна знайти й інші, більш детальні класифікації, але тоді є ризик, що суть багатьох різних теорій мотивації буде втрачена. Запланований напрямок аналізу є досить евристичним, оскільки подібна дихотомічна класифікація теорій мотивації мала місце і у вітчизняній психології.

Методологічні погляди дослідників виходячи з того чи іншого розуміння мотивації, знаходять своє відображення у визначеннях цього феномену та розумінні його місця у детермінації поведінки. [26]

Однак існують і більш широкі трактування мотивації, які виходять за рамки поняття мотиву. Так, у розумінні С. Л. Рубінштейна мотивація – це прояв внутрішніх умов у поведінці, це зовнішня детермінація, реалізована внутрішніми умовами, психікою та свідомістю [6].

Такий підхід дає підстави для включення в поняття мотивації, на перший погляд, різних і різнорівневих психологічних категорій, таких як потреби, мотиви, цілі, інтереси, бажання, наміри. Зрозуміло, що поняття мотиву трактується неоднозначно. Під мотивом розуміють: мотивацію як систему мотивів особистості як процес узгодження мотивів і характеристик спонукальної ситуації

1) стимулюючу діяльність, пов'язану із задоволенням потреб суб'єкта; сукупність зовнішніх або внутрішніх умов, що викликають активність суб'єкта і визначають її спрямованість; 2) сутність (матеріальна чи ідеальна), що спонукає і визначає вибір напрямку діяльності, заради якої вона здійснюється; 3) усвідомлена причина, яка є основою для вибору певних дій і вчинків

Мал. 1. Визначення мотиву

У сучасній психології Є. П. Ільїн використовує інтегральний підхід до розуміння сутності мотиву, згідно з яким слід не сперечатися про те, що саме таке мотив - потреба, мета, спонукання, намір, а об'єднати наявні моменти view, оскільки кожен із них певним чином є законним. На думку автора, таке поєднання стає можливим, якщо розглядати мотив як складну психологічну сутність, що включає потребу, ідеальну мету, мотив і намір [3].

Б. Г. Додонов підкреслює, що будь-яка поведінка завжди здійснюється в результаті внутрішнього спонукання і заради зовнішньої цінності. «Обидва представляють, так би мовити, два полюси системи обумовлення нашої довільної

діяльності - системи, що виникає через «закриття» потреби на її об'єкт. Звичайно, можна вигадувати різні термінологічні позначення для обох полюсів, суть не в назвах, але ці два полюси власне мотиваційної системи повинні бути відображені в концептуальній системі» [20].

Другим напрямком у визначенні цього явища є трактування його не як статичної, а як динамічної сутності, як процесу, як механізму. У даному випадку мотивація – це «складний механізм співвідношення зовнішніх і внутрішніх поведінкових факторів, що визначає виникнення, спрямованість, а також способи реалізації певних форм діяльності» [19].

М. В. Савчин вважає, що мотивація – це процес, який поєднує особистісні та ситуативні параметри на шляху регуляції поведінки. Мотивація також трактується як первинна по відношенню до мотиву формування мотиву - динамічний процес формування мотиву [29].

Об'єднуючу позицію обирає О. В. Сидоренко, згідно з якою під терміном «мотивація» можна розуміти дві групи явищ: єдину систему мотивів і систему дій щодо спонукання інших до певних дій [69].

Водночас у другому абзаці цього визначення автор пропонує замінити термін «заохочення» на «управління заохоченням», який вважає більш доцільним. «Частковий тип мотивації, що є частиною навчання», навчальна мотивація зазвичай визначається як складна ієрархічна система різних типів мотиваційних факторів, а саме мотивація.

Значно вужче і конкретніше розуміння її призначення розглядалося в теоретичних і експериментальних дослідженнях видатних психологів. Так, С. Л. Рубінштейн вважає, що спонукання діяти певним чином формуються зовнішніми чинниками та явищами – рушіями поведінки або – фіксуються в системі загальних мотивацій [4].

З точки зору фундаментальної теорії Д. М. Узнадзе встановив, що мотив — це думка, яка спонукає суб'єкта до дії; це необхідність, оскільки така поведінка, як відомо, ефективна [5].

А. М. Якобсон вважав, що мотив спонукає до дії. Л. І. Божович ототожнював мотиви з внутрішньою позицією особистості. Ом. Стимулювання активності

Леонтьєв називав предметом необхідності - матеріальної чи ідеальної, чуттєвої чи уявної, розумової .

Як показує аналіз різних визначень, більшість авторів неминуче припускають природу своїх мотивів. Але не всі розуміють чому. Відбувається ототожнення мотиву з іншими психічними явищами або приписування мотиваційної (мотиваційної) функції іншим властивостям особистості, а власне виведення категорії мотив виходить за межі психічного. Однак, хоча більшість вчених не погоджуються щодо причини, пояснення, здається, з'являється досить часто. [6; 7; 8]

1.2 Психологічні особливості мотивації навчальної діяльності в підлітковому віці

За багатьма періодизаціями інтелектуального розвитку особистості підлітковий вік визначається періодом життя людини від 11-12 до 14-15 років – періодом між дитинством і юністю. Це один із вікових кризових періодів, пов'язаних із бурхливим розвитком усіх провідних компонентів особистості та фізіологічними змінами, викликаними статевим дозріванням.

Контингент учнів підліткового віку складають учні середніх класів. Навчання та розвиток у середній школі особливо відрізняється від початкової школи. Крім того, сама «криза» віку надає специфіку. За зовнішніми ознаками ситуація соціального розвитку в підлітковому віці не відрізняється від такої в дитинстві. соціальний статус підлітка до пізнання нового; - Розвиток власних умінь, знань та особистих якостей; - Інтерес до педагогічних дисциплін і процесу навчання; - підготовка до майбутньої професії; - соціальні (цінність навчання, спілкування в групі); - успішність у навчанні; - Відповідальність за результати освітньої діяльності залишається без змін. Вся молодь продовжує вчитися і перебуває на утриманні батьків чи держави. Відмінності відображаються на внутрішньому змісті.

Акценти розставляються по-різному: сім'я, школа і однолітки набувають нового змісту і сенсу. І. В. Жадан наголошує, що порівняно з дорослими підліток робить висновок про відсутність різниці між ним і дорослим. Він вимагає рівноправності у стосунках зі старшими і вступає в конфлікт, відстоюючи свою «дорослу» позицію. [25]

Їх не влаштовує ставлення до них як до дітей, вони хочуть повної рівності з дорослими, справжньої поваги. Інші відносини принижують і принижують. Звичайно, до справжньої дорослості підліток ще далекий – фізично, психологічно та соціально, але він прагне до цього і вимагає таких же прав, як і дорослі. Нова посада характеризується різними сферами діяльності і проявляється в його зовнішності та поведінці. «Відчуття дорослішання» - відчуття дорослості підлітка у Д.Б. Ельконін трохи.

Центральним нововведенням цього віку вчений бачить «відкриття дорослості». Бажання підлітка вирости і бути самостійним – це те, чого дорослі не хочуть розуміти, або це неймовірно, але це не так. Бажання виглядати старше посилюється, коли він не знаходить відповіді в інших. Найбільш помітні підлітки (11-13 років). У старшому підлітковому віці дорослий починає виконувати роль помічника і наставника дитини. Молодь починає цінувати не лише особистісні якості, а й професіоналізм та розумну вимогливість до викладачів.

Вік дітей впливає на їх мотивацію. Наприклад, Х. Якобсон показав, що готовність школярів прислухатися до прохань дорослих значно зменшилася з 4 класу до 7 класу, вказуючи на те, що роль зовнішньо організованих людей зменшилася, а внутрішньо організованих зусиль зростає. На жаль, цей факт рідко помічають батьки та вчителі.

Проблема молоді Л.І. Божович пов'язує це з появою нового рівня впевненості в собі, властивого підліткам, які бажають усвідомити свою спроможність і визнання як особистість лише своїх якостей. Звідси виникає прагнення підлітка до самоствердження, самовираження (проявлення найцінніших для нього якостей), самовиховання. Механізмом розвитку самосвідомості є рефлексія. Підлітки критично ставляться до негативної поведінки, турбуються про цю поведінку, яка заважає їхній здатності формувати дружбу та стосунки з іншими людьми. Цей досвід ще більше посилювався негативним досвідом вчителів. Це призводить до емоцій і конфліктів. По-перше, посилюються пізнавальні мотиви, інтерес підлітка до нових знань. Також у цьому віці у більшості учнів усвідомлення фактів замінюється бажанням регулярності.

Широкий пізнавальний інтерес у підлітковому віці, за даними дослідження А.К. Маркова, властива приблизно чверті студентів. Ці інтереси підживлюють

бажання підлітків вирішувати дослідницькі проблеми і часто виводять учня за межі шкільної програми. У структурі особистості підлітка широкий пізнавальний інтерес є цінним утворенням, але без необхідного педагогічного впливу він може стати основою поверхневого ставлення до навчання у підлітка. У той же час молоді люди майже не усвідомлюють цей вид навчального мотиву.

Останні дослідження пояснюють, що більшість учнів 5-9 класів вважають для себе дуже важливим оволодіння новими знаннями, а метою оволодіння процесом набуття цих знань. Крім пізнавальних інтересів, для позитивного ставлення підлітків до навчання важливо також розуміння важливості знань. Молодій людині важливо знати і розуміти важливість знань і, що важливіше, якою людиною вона хоче бути. Це найвпевненіше, що може сьогодні зробити підліток. Молода людина любить багато предметів, тому що вона має не тільки багато знань, але їй потрібно стати культурною, розвиненою людиною у всіх відношеннях. [8]

Потрібно підтримувати віру молоді, тільки освічена людина може бути по-справжньому цінною. Поєднання переконань та інтересів створює у молоді глибоку мотивацію, визначаючи її активне ставлення до навчання. Коли молода людина не розуміє важливості знань, у неї може сформуватися негативне ставлення та негативне сприйняття існуючих проблем. Так, деякі студенти не вивчають граматичні правила, тому що думають, що насправді не знають правил, які пишуть. Коли підлітки негативно ставляться до навчання, важливо визнати та зрозуміти їх обмеження в певних предметних областях. Як правило, проблеми молоді призводять до холодного негативного ставлення та небажання братися за важку педагогічну роботу. А коли проблема виникає повторно, у підлітків формується негативне ставлення до неї [18].

Тому важливо розглядати ті чи інші навчальні зусилля учня з огляду на те, що підліток – це складна особистість зі своєю історією розвитку. Тому важливо зосередитися на поведінці учня в цілому та розглянути взаємозв'язок різних її позитивних аспектів. Від участі молодої людини в педагогічній діяльності залежить формування цілей навчання. Змінюючи форму та зміст, ви можете зміцнити та перебудувати навчальні зусилля.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

2.1 Методика та хід проведення дослідження

Для виконання поставлених завдань і досягнення мети роботи використовувалися такі теоретичні методи дослідження:

теоретичний аналіз літератури з метою систематизації, порівняння й узагальнення даних теоретичних й експериментальних досліджень проблеми мотивації навчання підлітків; теоретичне моделювання з метою визначення моделі структури мотиваційної сфери навчання учнів підліткового віку

Метод моделювання набув широкого поширення в сучасній науці. Основними характеристиками моделі є: схожість із системою-оригіналом; поєднання її параметрів з передбачуваним результатом; незалежне ставлення до суб'єктивних оцінок і думок учасників моделювання.

Для уявлення логіки дослідження, проведення її відповідно до уявлень, нами застосований системний підхід до процесу визначення мети проектування, що проводиться за методом «від загального до конкретного». Припинення декомпозиції мети на більш дрібні цілі припиняється в той момент, коли подальший процес є недоцільним в рамках розгляду головної мети[15].

У нашому дослідженні моделі формування мотивації навчальної діяльності у підлітків першочерговою метою було теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка корекції формування мотивації навчальної діяльності у підлітків.

2.2 Аналіз результатів дослідження

Модель дослідження формування мотивації навчальної діяльності у підлітків має декілька блоків: теоретичний, діагностичний, корекційний та аналітичний.

Метою теоретичного блоку є теоретичне обґрунтування проблеми психолого-педагогічної корекції формування мотивації навчальної діяльності у підлітків. Методика експериментального дослідження була обрана з урахуванням віку та тематики.

Діагностичний блок зосереджений на етапі формування мотивації навчальної діяльності у підлітків. Для дослідження даної проблеми використовувалися

наступні методики: методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса; методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач Т. Елерса; методика діагностики ступеню готовності до ризику Шуберта.

Розроблені методики були використані для демонстрації мотивації навчальної діяльності у підлітків, уникнення помилок і ступеня готовності до ризику. Потім отримані результати обробляють, ілюструють діаграмами та зводять у загальні таблиці.

Корекційний блок – це розробка програми психологічної корекції, яка мотивує підлітків на досягнення успіху. Для досягнення цієї мети програма включає наступні кроки: розвиток інтересів і здібностей до самостійної постановки цілей, мотивація для досягнення самостійно поставлених цілей, навчання вмінню і готовності вибирати. Для досягнення мети використовуються різні методи: міні-лекція, психогімнастика, вправа на релаксацію, рольова гра, аутотренінг.

Мета аналітичного блоку – аналіз та оцінка результатів, отриманих після виконання психолого-педагогічної корекційної програми; що вказує на значущість тесту продуктивності за допомогою довести ефективність проведеного експерименту за допомогою Т-критерію Вілкоксона. Методи, що застосовувались для досягнення мети: методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса; методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач Т. Елерса; методика діагностики ступеню готовності до ризику Шуберта.

Структурована програма розрахована на вік від 14 років, складається з 11 занять по 45 хвилин кожне.

Заняття проводилося 1-2 рази на тиждень. Кожне заняття починалося з привітання, а потім короткого висновку.

Програма відповідала таким принципам: добровільність участі;

«Я – обіцянки»; «не перебивати, коли хтось говорить»; толерантність до інших груп;

Мета програми: формування мотивації успіху.

Завдання програми:

- учасники розвивають розуміння потреб і цілей;

- досягти засвоєння досвіду учасників у сферах успіху, розвитку та розширення зусиль успіху;

- навчання навичкам правильної постановки цілей, визначення мети та оволодіння технологіями досягнення мети;
- розвиток стійкого прагнення досягти поставленої мети та вміння аналізувати, чому не вдається;
- практично використовувати психолого-педагогічні рекомендації щодо формування мотивації успіху в навчальній діяльності.

Структура занять:

1. Ритуал привітання служить згуртуванню учасників, створенню довіри та прийняття.

2. Розминка – вплив на емоційний стан учасників, рівень активності. Важливою частиною підготовки до продуктивної групової діяльності є розминка.

3. Основною ідеєю є комплекс лекцій, функціональних вправ і технік.

4. Рефлексія включає дві оцінки учасниками: емоційну (подобається/не подобається) та змістовну (чому це важливо для всіх нас, чому ми чогось із цього навчилися, що було найбільш корисним).

5. Короткий зміст відповіді.

6. Ритуал прощання - смислове завершення занять.

Програма включає модифіковані вправи, засновані на роботах таких психологів, як С.П. Занюк, Б. Клегг, В.А. Климчук Д.А., А. Маслоу.

Таким чином, реалізація програми розвитку мотивації навчальної діяльності у підлітків повинна включати навчання навичкам самопізнання, які підвищують стійкість, сприяють розумінню того, що потрібно підліткам, і соціальній стійкості, появі здатності створювати та застосовувати технології для досягнення запланованих цілей, і здатність аналізувати причини своїх невдач [14].

Дослідження проводилось на базі загальноосвітньої школи I-III ступенів. Дослідження складалося з констатувального та формувального етапів.

В опитуванні брали участь підлітки від 14 до 16 років. До експериментальної групи було відібрано 34 підлітки, з них 28 хлопців та 6 дівчат, до контрольної – 37 підлітків: 8 дівчат та 31 хлопець.

Методи дослідження: теоретичні та емпіричні (метод збору первинних даних, анкетування та опитування, статистичний аналіз даних). Зокрема, базовий психодіагностичний інструментарій включає: методику діагностики ціннісних

орієнтацій Рокіча, методику діагностики особистості за мотивацією успіху Т. Елерса, методику діагностики особистості за мотивацією уникнення невдачі Т. Елерса, діагностичну методику готовності до ризику Шуберта.

У діагностичному блоці констатувальний етап дослідження особливостей мотиваційної сфери підлітків, низького рівня сформованості ієрархії ціннісних орієнтацій, середнього та низького рівня навчальної мотивації, мотивації успіху, високого рівня мотивації уникнення помилок, високий рівень захисних реакцій, широкий діапазон схильності до ризику - від високого рівня до надзвичайно низького.

Для перевірки достовірності результатів та перевірки висунутих гіпотез було проведено формувальний етап дослідження. Для дослідження була відібрана експериментальна група з 34 досліджуваних.

На етапі формування розроблено програму психологічної корекції, яка спонукає молодь до успіху, методику діагностики особистості Т. Елерса на успіх, методику діагностики особистості Т. Елерса, сприйняття невдач, методику Шуберта для вивчення ступеня готовності до ризику, - Т-критерій Вілкоксона.

Аналізуючи характеристики мотивації до успіху, можна зробити висновок про те, що динаміка мотиваційних показників в експериментальних групах присутня. Цей факт зумовлений досвідом навчальної діяльності та конкурсним заохоченням.

Проведене порівняння значень всіх показників рівнів мотивації до успіху в експериментальній групі, дозволило зробити висновок, що відмінності в рівнях мотивації до успіху до початку експерименту незначущі.

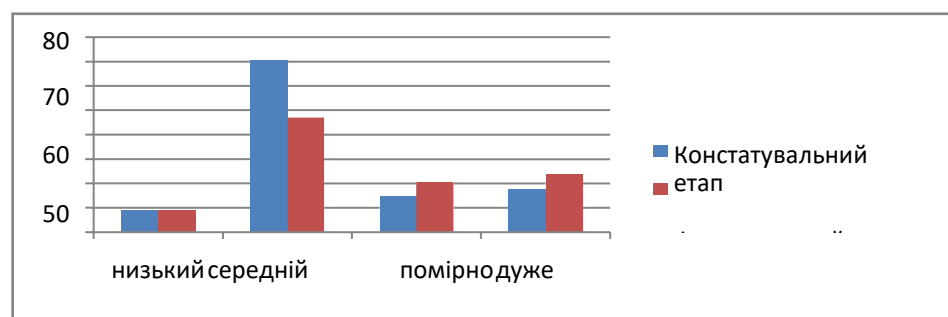

Рисунок 2. Результати дослідження за методикою Т. Елерса на мотивацію досягнення успіху до і після проведення програми

На післятестовому етапі показники рівнів мотивації успіху досліджуваних експериментальної групи змінилися, але не до найвищих значень. Після проведення формувального тестування досліджувані експериментальної групи відчували відмінності у рівні значущості трьох показників.

Найнижчий рівень мотивації успіху зріс з 7 (20,5%) до 5 осіб (14,7%).

Середній рівень мотивації успіху підвищився з 14 (41,2%) досліджуваних до 15 (44,1%) осіб.

Помірно високий рівень мотивації до успіху дещо підвищився і став 11 (32,4%), тоді як до тестування цей рівень досягав 10 (29,5%), що свідчить про динаміку показника після використання програми.

Для аналізу показників мотивації з метою уникнення помилок за методом Т. Елерса використано метод, наведений на рис. 3.

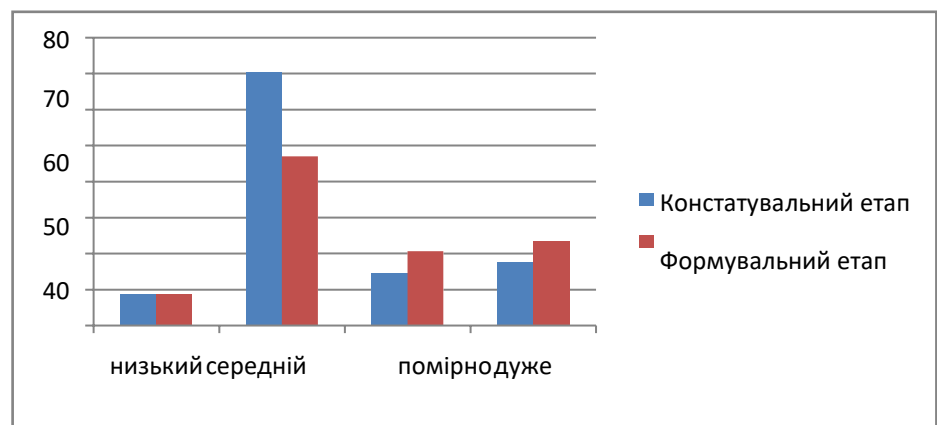

Рисунок 3. Результати дослідження за методикою Т. Елерса на мотивацію до уникнення невдач до і після проведення програми

Аналізуючи показники рівнів мотивації в експериментальній групі до уникнення помилок, важливо відзначити наступне: в експериментальній групі зазвичай проявляється тенденція до дуже високої та високої мотивації до уникнення помилок, що знижується в кінці програми.

Для порівняння значень, отриманих у результаті застосування методу мотивації Т. Елерса на констатуючій стадії етапу експерименту, з результатами методу Т. Елерса щодо мотивації на етапі формувального експерименту були використані значення за критерієм Вілкоксона.

На значення, отримані методом Т. Елерса, не впливає зміна характерного напрямку області значущих значень, хоча динаміка показників змінюється в бік зниження показників мотивації, щоб уникнути помилок.

Результати дослідження рівня потреби в досягненні за методом Шуберта та ступеня готовності до ризику до та після програми наведено на рис. 4.

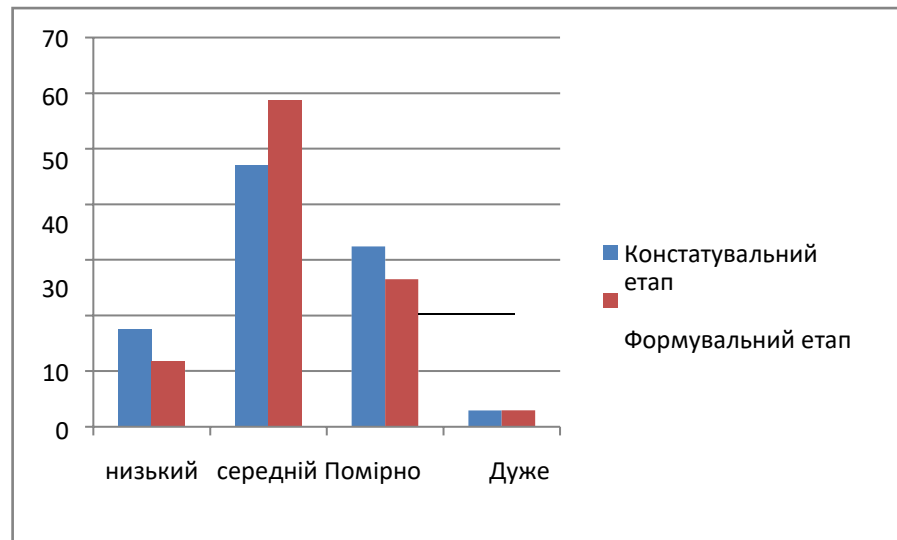

Рисунок 4. Результати дослідження за методикою ступеню готовності до ризику до і після проведення програми

Дослідження дозволило виявити рівень готовності до ризику в експериментальній групі. До повторної діагностики ми спостерігали переважання середнього ступеня готовності до ризику – 16 (47,1%) осіб. Високий та підвищений рівень готовності до ризику відзначили відповідно 11 (47,1%) та 1 (2,9%) респондентів, а низький рівень готовності до ризику вказали 6 (17,6%) респондентів.

Бачимо, що після закінчення програми рівень готовності респондентів до ризику змінився (або на дуже високому рівні) і досяг: середнього рівня – 20 (58,8%) респондентів, помірно високого – 4 рівня. (26,5%) підлітків., найменший рівень знижений у 4 (11,8%) підлітків.

Слід також зазначити, що залишилися такі ж екстремальні рівні готовності до ризику, як і в попередніх результатах.

Формування мотивації до навчання є важливою, особливо гострою на етапі трансформації соціальної системи, при зміні ціннісних орієнтацій. Очевидно, змінюється життєвий досвід молоді, її домінуючі потреби, цінності та норми

поведінки.

Важливу роль у поведінці особистості відіграє мотивація. Поведінку особистості визначають не тільки зовнішнє середовище та його обставини, а й внутрішні обставини. У навчальному процесі не може бути стороннього формування думки, чого очікують багато вчителів. Йдеться про вплив одного суб'єкта на вплив іншого, а не про вплив сторонньої людини. Мотив - це складне психологічне утворення, яке повинен здійснювати сам суб'єкт.

Реалізація психологічної корекційної програми формування мотивації успіху у підлітків дозволяє тренувати навички самосвідомості щодо мотивації досягнення успіху, набуті розуміння потреб і мотивів, формування цілей «доставляти та використовувати технології досягнення», вміння аналізувати причини своїх невдач.

Участь у програмі психологічної корекції мотивації на успіх дає можливість підліткам навчитися створювати атмосферу довіри та відкритості; критичне мислення, індивідуалізація, максимальна мобілізація інтелектуальних і риторичних здібностей; прийняття правильних рішень; повага, чесність і толерантність до інших; вміння визнавати власні помилки, нереалістичний ризик, нездатність недооцінювати помилкові судження; знаходження позитивних стимулів для успіху; вирішення конфліктів

ВИСНОВОК

За результатами теоретичного аналізу літератури пропонується розглядати навчальну мотивацію як структуру мотивів, що характеризується певною ієрархією, наявністю певної системи різних мотиваційних тенденцій, підпорядкованих одна одній на основі провідних і соціально значущі мотиви.

Враховуючи вікові особливості сучасного підлітка, з'ясовано структуру його навчальної мотивації, у змісті внутрішньої мотивації як складової мотиваційної сфери виділено наступні рівні сформованості навчальної мотивації: навчальні мотиви, інтерес до зміст матеріалу; набуття нових знань, умінь і навичок; мотив самовизначення, засвоєння способів здобуття знань, особливо з використанням нових інформаційно-комунікаційних технологій, пошуку інформації в Інтернет-ресурсах, соціальних мережах тощо; за змістом зовнішніх - широкі соціальні (мотиви обов'язку і відповідальності перед суспільством, навчальним закладом, батьками та іншими важливими особами для якісної освіти; можливість використання набутих знань у суспільно корисних видах діяльності в майбутньому) і вузькі. (прагнення до спілкування та спільної діяльності з однолітками).

. Проведене дослідження є аналізом окремих структурних компонентів навчальної мотивації підлітків і не претендує на повне розкриття цього питання. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці та затвердженні корекційно - розвивальної програми формування навчальної мотивації у школярів-підлітків; вивчення особистісної готовності педагогів до формування такої мотивації, а практичних психологів освітньої системи – до відповідного психологічного супроводу цього процесу.

Формування мотивації до навчання є важливою, особливо гострою на етапі трансформації соціальної системи, при зміні ціннісних орієнтацій. Очевидно, змінюється життєвий досвід молоді, її домінуючі потреби, цінності та норми поведінки.

Важливу роль у поведінці особистості відіграє мотивація. Поведінку особистості визначають не тільки зовнішнє середовище та його обставини, а й внутрішні обставини. У навчальному процесі не може бути стороннього

формування думки, чого очікують багато вчителів. Йдеться про вплив одного суб'єкта на вплив іншого, а не про вплив сторонньої людини. Мотив - це складне психологічне утворення, яке повинен здійснювати сам суб'єкт.

Реалізація психологічної корекційної програми формування мотивації успіху у підлітків дозволяє тренувати навички самосвідомості щодо мотивації досягнення успіху, набуті розуміння потреб і мотивів, формування цілей «доставляти та використовувати технології досягнення», уміння аналізувати причини своїх невдач.

Участь у програмі психологічної корекції мотивації на успіх дає можливість підліткам навчитися створювати атмосферу довіри та відкритості; критичне мислення, індивідуалізація, максимальна мобілізація інтелектуальних і риторичних здібностей; прийняття правильних рішень; повага, чесність і толерантність до інших; уміння визнавати власні помилки, нереалістичний ризик, нездатність недооцінювати помилкові судження; знаходження позитивних стимулів для успіху; вирішення конфліктів

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болгаріна В.С., Гуменюк Л.І. Дослідження мотивації навчання засобами педагогічної соціалізації // Педагогіка і психологія. К.2015
2. Бордовська Н. В., Реан А. А. Педагогіка: підручник для вузів. К.2016
3. Вербицький А. А. Концепція знаково-контекстної освіти у ВНЗ // Вопр. Психологія К. С. 31-39.
4. Вербицький А.А., Бакшаєва Н.А Проблема трансформації мотивів у контекстному навчанні // Вопр. Психологія К С. 12-21.
5. Вербицький А. А. Психолого-педагогічні основи контекстного навчання у вищому навчальному закладі: / А. А. Вербицький. К.2017
6. Веретельникова Ю.Я. Ціннісне самовизначення підлітків: Психолого-педагогічні передумови / Ю.Я. Веретельникова, Т.В. Роди-онова, М.Ю. Мухіна, Д.В. Чернишков, В.В. Масляков // Фундаментальні дослідження соціологічних наук. 2015. № 2. С. 1532-1536.
7. . Вилюнас В.К. Психологічні механізми мотивації людини. К. 2014. 283 с.
8. Іванова О.А. Застосування методу падіння в навчальному процесі / О.А. Іванова, О.М. Дементьєва, Н.В. Цегельная // . 2011. № 8. С. 3–8.
9. Ільїн Є.П. мотивація і мотиви.К, 2000. 512 с.
10. Ільїн Є.П. Сутність і структура мотиву //Психол. Щоденник 2015
11. Киричук О.І. Стимулювання інтересу учнів до навчання. К.: Знання, 2015 с 77
12. Кічатінов Л.П. Формування мотивації діяльності учнів: навч. Посібник К. 2015 с.
13. Ковальов В.І. Мотиви поведінки та вчинків / Отв. ред.А.А.Бодалева. К. 2014. 191 с
14. Микитенко М., Федорченко Т.Є. Тренінгова технологія як основа корекційної роботи з неповнолітніми з девіантною поведінкою / Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 57, 2017. – С. 256-262.
15. Руденко Л.А. Формування соціально орієнтованої особистості: комунікативний аспект проблеми / Л.А. Руденко Актуальні проблеми практичної

психології : збірник статей IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Глухів, 9-10 листопада 2017 року) / Міністерство освіти і науки України, ГНПУ ім. О. Довженка [та ін.]; [ред. кол. : І. М. Біла, Я. О. Гошовський, Н. М. Ільїна, С. Б. Кузікова, В. М. Поліщук, В. М. Чернобровкін] ; відп. ред. Н. М. Ільїна. – Суми : ТОВ «Видавничий дім «Ельдорадо», 2017. – 280 с. – С.126-131

16. Фетискін Н. П. Соціально-психологічна діагностика розвитку особистості та малих груп. К, 2002.

17. Формування навчальних інтересів у школярів / Під ред. А.К.Маркового. К.2016

18. Харламов І.Ф. Як активізувати навчання школярів. Дидактичні нариси. К. 2016.

19. Хекхаузен Х. Мотивація і діяльність./ Х. Хекхаузен - 2-е видання К, 2003.

20. Хмель Н.Д. Психологічні умови інтеріоризації цілей у навчальній дії: Одеса, 2015. 120 с.

21. Чебикін А.Я. Про емоції, що визначають пізнавальну діяльність // Психологічний журнал. 2015 С. 135-141.

22. Чувакова О.К. До проблеми формування дієвості навчальних мотивів у школярів // Дослідження сфери мотивації особистості: Міжвузівський збірник наукових праць. К. 2017 С. 131-141.

РЕЗЮМЕ

У вступі розглядається актуальність роботи. Пріоритетним завданням сучасної системи освіти є спрямування учнів на вироблення позитивної мотивації та підвищення інтересу до навчання. Теорія мотивації впливає з необхідності будувати педагогічний процес таким чином, щоб його методика орієнтувалася на якомога глибше проникнення у внутрішній світ дитини, мала на меті пробуджувати й розвивати в ній здібності й нахили.

Перший розділ розкриває поняття особливої ваги процес формування мотиваційної сфери особистості учнів підліткового віку. Це пов'язано з тим, що у підлітків формується нова система поглядів, змінюється система цінностей, вибір стратегії поведінки з дорослими, однолітками, вчителями, остаточно формується ставлення до навчання.

У другому розділі проведено теоретичний аналіз дослідження мотивів навчальної діяльності учнів.

У висновках підведено підсумки роботи.

Ключові слова: мотивація, мотиви, підлітковий вік, навчальна діяльність

RESUME

The relevance of the work is considered in the introduction. The priority task of the modern education system is to direct students to develop positive motivation and increase interest in learning. The theory of motivation stems from the need to build the pedagogical process in such a way that its methodology is oriented towards the deepest possible penetration into the inner world of the child, aimed at awakening and developing abilities and inclinations in it.

The first chapter reveals the concept of special importance in the process of formation of the motivational sphere of the personality of adolescent students. This is due to the fact that teenagers are forming a new system of views, a system of values is changing, choosing a strategy of behavior with adults, peers, teachers, and finally forming an attitude to learning.

In the second chapter, a theoretical analysis of the study of the motives of students' educational activity is carried out.

The conclusions summarize the work.

Key words: motivation, motives, adolescence, educational activity

ДОДАТКИ

Додаток А ВІДГУК на курсову роботу студента (ки) групи

№ з/п	Критерії	Макс. кількість балів	Зміст критеріїв оцінювання	оцінка в балах
1.	Якість наукового апарату дослідження (актуальність теми, її відповідність сучасним вимогам, об'єкт, предмет, мета, завдання, методи дослідження, відповідність темі дослідження, науковість, правильність логічність викладу	10	- Відповідає повністю - Відповідає неповністю - Відповідає недостатньо повно - Відповідність відсутня - Науковий апарат не визначений	9-10 7-8 6 1-5 0
2	Аналіз джерел і літератури з теми дослідження, критичне їх осмислення	10	- Повний, обгрунтований - Неповний - Недостатньо джерел / літератури, критичний аналіз недостатній - Перелік наукових досліджень з теми поданий без відповідного аналізу - Аналіз відсутній	9-10 7-8 6 1-5 0
3	Повнота, науковий рівень обгрунтування розробок і запропонованих рішень: рівень самостійності роботи; відповідність змісту назви, поставленій меті та завданням; адекватність методики дослідження заявленим завданням; якість інтерпретації результатів дослідження, аргументованість висновків; наявність власних пропозицій і рекомендацій з предмета дослідження	20	- Повно та обгрунтовано - Недостатньо повно та обгрунтовано - Неповно, непослідовно, необгрунтовано - Незадовільно - Відсутня самостійність (списано) або не відповідає темі	18-20 15-17 12-14 1-11 0
4	Практична цінність розробок і запропонованих рішень	20	- Висока практична цінність - Практична цінність часткова - Окремі елементи мають практичну цінність - Практична цінність недостатньо доведена - Немає практичної цінності	18-20 15-17 12-14 1-11 0
5	Відповідність курсової роботи встановленим в Україні вимогам до наукових робіт: грамотність, науковий стиль викладу; відповідність структури, обсягу роботи вимогам, затвердженим кафедрою психології і педагогіки (згідно зі ступенем вищої освіти «спеціаліст»); якість оформлення роботи, якість бібліографічного списку; культура посилань на використані джерела і літературу	10	- Повна відповідність, висока якість. - Недостатньо повна відповідність, достатня якість - Неповна відповідність, недостатня якість - Невідповідність, низька якість, багато мовних помилок - Якість оформлення незадовільна, робота подана з суттєвими порушеннями встановлених термінів	9-10 7-8 6 1-5 6

Зауваження до роботи:

Питання

Робота рекомендована до захисту так _____ ні _____ з оцінкою _____

Науковий керівник _____

